

STEPEN INFORMISANOSTI RODITELJA O UTICAJU ORALNE HIGIJENE, ISHRANE I FLUOR PROFILAKSE NA ORALNO ZDRAVLJE DECE U RANOM DETINJSTVU

AUTORI

Aleksandrija Đorđević¹, Jasna Pavlović¹, Brankica Martinović²

¹ Univerzitet u Prištini-Kosovskoj Mitrovici, Medicinski fakultet, Klinika za Ortopediju vilica

² Univerzitet u Prištini-Kosovskoj Mitrovici, Medicinski fakultet, Klinika za Dečju i Preventivnu stomatologiju

KORESPONDENT

Aleksandrija Đorđević

Medicinski fakultet

Kosovska Mitrovica

aleksandrija86@yahoo.com

SAŽETAK

Uvod: Edukacija o oralnom zdravlju igra važnu ulogu u promovisanju i postizanju dobrog oralnog zdravlja.

Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita nivo informisanosti roditelja o uticaju oralne higijene, ishrane i fluor profilakse na oralno zdravlje dece u najranijem detinjstvu.

Metod rada: Studija je sprovedena u četiri pedagoško obrazovne ustanove na području Kosova i Metohije, Srbije. Studija je obuhvatala 403 roditelja dece uzrasta između 3-6 godina starosti. Roditelji su bili upitani da popune upitnik o oralnoj higijeni, ishrani i fluor profilaksi.

Rezultati: Roditelji iz urbanih (64.8%) i roditelji iz ruralnih sredina (63.5%) su smatrali da zube treba prati najmanje dva puta na dan. Samo 3.4% roditelja iz urbanih i 3% roditelja iz ruralnih sredina znali su kada i koliko često je neophodno menjati četkiću za zube. Kada je reč o uticaju ishrane na oralno zdravlje, studija je pokazala da su roditelji iz ruralnih sredina bolje informisani od roditelja iz urbanih sredina. Roditelji iz urbanih (31.4%) i roditelji iz ruralnih sredina (31.7%) su smatrali da dojenje može biti uzrok karijesa ranog detinjstva. Znanje roditelja o značaju fluorida u preventivnoj i dečjoj stomatologiji bilo je nezadovoljavajuće.

Zaključak: Studija je pokazala da je nivo znanja roditelja o uticaju oralne higijene, ishrane i fluorida na oralno zdravlje loše.

Ključne reči: oralna higijena, ishrana, fluoridi, deca, roditelji, upitnik

ENGLISH

PARENTS' KNOWLEDGE ABOUT THE EFFECTS OF ORAL HYGIENE, PROPER NUTRITION AND FLUORIDE PROPHYLAXIS ON ORAL HEALTH IN EARLY CHILDHOOD

Aleksandrija Djordjevic¹, Jasna Pavlovic¹, Brankica Martinovic²

¹ University of Pristina-Kosovska Mitrovica, Faculty of Medicine, Department of Orthodontics

² University of Pristina-Kosovska Mitrovica, Faculty of Medicine, Department of Pediatric and Preventive Dentistry

SUMMARY

Introduction: Health education, as one of the important aspects of preventive dentistry, plays an important role in promoting good oral health.

The aim of this study was to determine and define the influence of parents' knowledge about the effects of oral hygiene, proper nutrition and fluoride prophylaxis on oral health in early childhood.

Methods: The survey was conducted in four pedagogical-education institution on Kosovo and Metohia, Serbia. The study included 403 parents of children, aged between 3-6 years. Parents were asked to fill a questionnaire about oral hygiene, nutrition and fluoride prophylaxis.

Results: Parents from urban (64.8%) and parents from rural (63.5%) areas were informed that the teeth should be brushed at least twice a day. Only 3.4% parents from urban and 3% parents from rural were informed how often should a child toothbrush

be changed. Awareness about nutrition showed that parents from rural areas were better informed than parents from urban areas. Parents from urban (31.4%) and rural (31.7%) areas believed that tooth decay may be caused by prolonged breastfeeding. Awareness about fluoride prophylaxis in preventive and pediatric dentistry was poor.

Conclusion: The study showed that parents knowledge about the impact of oral hygiene, nutrition and fluoride on the oral health in early childhood is not good.

Key words: Oral hygiene, Nutrition, Fluoride, Children, Parents, Questionnaires

UVOD

Oralno zdravlje je deo opšteg zdravlja i ima veliki uticaj na svakodnevne aktivnosti i kvalitet života ljudske populacije. [1] Oralno zdravlje zavisi od stavova, ponašanja i higijensko-dijetetskih navika koje su zastupljene u porodici. [2] Pored svega, oralno zdravlje igra važnu ulogu u vaspitavanju dece, doprinosi njihovom fizičkom, mentalnom i socijalnom razvoju. [3] Uloga stomatologa je da edukuje roditelje o značaju oralnog zdravlja i da ukaže na važnost preventivnih mera neophodnih za očuvanje dobrog oralnog zdravlja. [4] Porodica predstavlja oslonac za razvoj ponašanja, stavova i znanja koji su povezani sa oralnim zdravljem deteta. [5,6] Majke imaju centralnu ulogu u pružanju pravih informacija i pozitivnih stavova o oralnom zdravlju. [7]

Pravilna oralna higijena, odgovarajući higijensko-dijetetski režimi ishrane, redovne posete stomatologu i fluor profilaksa imaju značajan uticaj na oralno zdravlje deteta. [8] Zdravstvena edukacija, kao jedan od bitnih oblika preventivne stomatologije, ima važnu ulogu u promociji i postizanju dobrog oralnog zdravlja. [8]

Istraživanja su pokazala da deca mlađa od šest godina provode veći deo svog života sa roditeljima, naročito majkama, čak i u situacijama kada idu u vrtić ili predškolsku ustanovu. [9] Roditelji, naročito majke, imaju važnu i presudnu ulogu u formiranju i oblikovanju ličnosti, navika i stavova deteta u ranom detinjstvu, uključujući i odnos prema oralnom zdravlju.

CILJ RADA

Cilj ove studije bio je da se proceni i utvrdi nivo informisanosti roditelja o uticaju oralne higijene, ishrane i fluor profilakse na oralnom zdravlju dece predškolskog uzrasta na području Kosova i Metohije, Srbije.

MATERIJAL I METODE

U okviru naše studije preseka učestvovalo je 403 roditelja dece uzrasta od 3 do 6 godina, iz urbanih i ruralnih sredina na Kosovu i Metohiji, Srbiji (prosečna starost roditelja 34±5 godina). Studija je sprovedena u četiri pedagoško-obrazovne ustanove na Kosovu i Metohiji, "Naša radost" u Leposaviću, "Bambi" u Sočanici, "Srećno detinjstvo" u Lešku i "Danica Jaramaz" u Kosovskoj Mitrovici. Rukovodici obrazovnih ustanova su obavesteni o cilju istraživanja i dali su pismenu saglasnost za sprovođenje istraživanja u njihovim ustanovama. Stepenn informisanosti roditelja o značaju oralnog zdravlja u ranom detinjstvu utvrđena je na osnovu upitnika, posebno dizajniranog za ovo istraživanje.

Upitnik za roditelje se sastojao iz tri dela i sadržao je 24 pitanja o oralnoj higijeni, ishrani i navikama, značaju stomatoloških poseta, fluor profilaksi. Roditelji su dali pismenu saglasnost za učestvovanje u istraživanje.

Podaci su analizirani primenom IBM SPSS Statistics 21 program. Za utvrđivanje i poredenje statističke značajnosti podataka korišćen je X^2 test.

REZULTATI

U okviru naše studije ukupno je anketirano 240 roditelja iz urbanih i 163 roditelja iz ruralnih sredina. Stepenn informisanosti roditelja o značaju oralne higijene i uticaju na oralno zdravlje prikazan je u okviru Tabele 1. Analiza dela upitnika koji je sadržao pitanja vezana za oralnu higijenu, pokazala su da je 64.8% roditelja iz urbanih i 63.5% roditelja iz ruralnih sredina informisano o tome koliko puta na dnevnom nivou je neophodno prati zube, odnosno "najmanje dva puta dnevno" ($x^2=2.697$). Na pitanje "Koliko često je neophodno menjati četkicu za zube?", svega 3.4% roditelja iz urbanih i 3% roditelja iz ruralnih sredina je odgovorilo "Nakon svake prehlade".

Tabela 1. Stepenn informisanosti roditelja o oralnom zdravlju

Pitanje	Urbana sredina (%)	Ruralna sredina (%)	x^2 p
Koliko puta dnevno Vaše dete pere zube?			2.697
Jednom dnevno	6.4%	10.8%	0.260
Dva puta dnevno	64.8%	63.5%	
Tri puta u toku dana	28.8%	25.7%	
Koliko dugo Vaše dete pere zube?			4.958
Između 30sec i 1 minute	4.7%	10.2%	0.084
Od 1 do 3 minute	65.3%	64.1%	
Duže od 3 minute	30.1%	25.7%	
Kada je najbitnije prati zube po Vašem mišljenju?			1.128
Ujutru	5.1%	3.6%	0.770
Uveče	9.3%	8.4%	
Ujutru i uveče	60.6%	59.3%	
Posle svakog obroka	25%	28.7%	
Da li kontrolišete svoje dete tokom održavanja oralne higijene?			0.825
Da, svakodnevno	72%	70.7%	0.662
S vremena na vreme	27.5%	28.1%	
Ne	0.4%	1.2%	
Koliko često je potrebno menjati četkicu za zube po Vašem mišljenju?			3.111
Na svaka tri meseca	72.5%	66.5%	0.375
Na svakih šest meseci	20.8%	28.1%	
Nakon svake prehlade	3.4%	3%	
Retko	3.4%	2.4%	
Da li su mlečni zubi podjednako bitni kao i stalni zubi, po Vašem mišljenju?			0.338
Mlečni zubi nisu bitni kao stalni zubi	3.9%	4.2%	0.844
Podjednako su bitni i mlečni i stalni zubi	75%	71.3%	
Stalni zubi su bitniji od mlečnih zuba	21.1%	24.5%	
Vaš glavni izvor informacija o oralnom zdravlju?			4.089
Mediji, internet	25.8%	26%	0.129
Tv, radio	4.2%	9%	
Stomatolog	69.9%	64.1%	

Drugi deo upitnika obuhvatao je pitanja o uticaju ishrane i dijetetskim navikama na oralno zdravlje. Rezultati ovog dela istraživanja pokazali su da su roditelji iz ruralnih sredina (95.8%) bolje informisani od roditelja iz urbanih sredina (58.5%) o uticaju ishrane na oralno zdravlje. (Tabele 2.) Od ukupno anketiranih roditelja, 81.4% roditelja iz urbanih i

98.8% roditelja iz ruralnih sredina uvereno je da su mleko i mlečni proizvodi zdrave namirnice. Kada je reč o učestalosti konzumiranja namirnica poput čipsa, kokica i drugih "grickalica", 32.6% roditelja urbanih i 42.5% roditelja ruralnih sredina navelo je da njihova deca koriste ove namirnice nekoliko puta nedeljno. (Tabela 3.)

Tabela 2. Informisanost roditelja o uticaju ishrane na oralno zdravlje

Pitanja	Urbana sredina %	Ruralna sredina %	X ² p
Da li smatrate da ishrana i način ishrane ima uticaj na oralno zdravlje?	58.5%	95.8%	70.751
DA	41.5%	4.2%	0.000
NE			
Koju vrstu hrane koristi Vaše dete?			
Hranu mekše konzistencije	2.1%	1.2%	2.402
Hranu čvrste konzistencije	9.7%	6%	0.301
Hranu i meke i čvrste konzistencije	88.1%	92.8%	
Da li po Vašem mišljenju dojenje ima uticaja u nastanku zubnog karijesa mlečne denticije?	31.4%	31.7%	0.007
DA	68.6%	68.3%	0.935
NE			
Da li po Vašem mišljenju dojenje utiče na pravilan razvoj vilica?			
DA	61%	64.7%	0.557
NE	39%	35.3%	0.445
Da li po Vašem mišljenju dugotrajna upotreba cuclji i flašica tokom ishrane utiče na pravilan razvoj vilica?	62%	75%	7.487
DA	38%	25%	0.006
NE			
Kada je najbolje dati slatkiše detetu?			
U okviru glavnog jela	66%	61.1%	
Između obroka	23%	30.5%	3.270
Kad god dete poželi	11%	8.4%	0.195

Tabela 3. Prikaz učestalosti konzumiranja određenih namirnica

Sredina	U/R %		U/R %		U/R %		U/R %		U/R %	
Vrsta namirnice	Retko		Jednom nedeljno		Nekoliko puta nedeljno		Jednom dnevno		Više puta u toku dana	
Mleko i mlečni proizvodi	6.4	1.2	5.9	3.6	21.2	29.3	24.2	26.3	42.4	39.5
Voće i povrće	5.5	1.8	5.5	1.8	25	21	20.8	27.5	43.2	47.9
Voćni sokovi	17.8	1.8	15.7	1.8	25.8	21	18.2	27.5	22.5	47.9
Sokovi (Coca cola)	74.6	84.4	8.9	6	5.5	3	5.9	2.4	5.1	4.2
Čokolada, keks	9.3	7.2	15.3	20.4	33.5	42.5	25	21.6	16.9	8.4
Čips, smoki i dr. grickalice	13.6	10.8	24.6	24	32.6	42.5	16.9	13.2	12.3	9.6
Bombone, lizalice i sl.	22.5	26.3	23.3	21	30.5	32.3	14	14.4	9.7	6

U-urbana sredina; R-ruralna sredina

Treći deo uputnika sadržao je pitanja o fluor profilaksi i uticaju ovih preventivnih mera na oralno zdravlje, kao i pitanja o prvoj poseti stomatologu. (Tabela 4.) Roditelji iz urbanih (73%) i roditelji (64%) iz ruralnih sredina su dobro informisani o značaju pasta za zube na bazi fluorida u prevenciji zubnog karijesa, Svega 38.1% roditelja iz urbanih i 28.7% roditelja iz ruralnih sredina bilo je informisano o značaju i vremenu detetove prve posete stomatologu, sa navršenom godinom života.

DISKUSIJA

Roditelji svojim zdravstveno vaspitnim uticajem na dete, imaju bitnu ulogu u formiranju ličnosti deteta sa ispravnim navikama i stavom prema oralnom zdravlju u period ra-

Tabela 4. Informisanost roditelja o uticaju fluorida na oralno zdravlje i značaju redovnih poseta stomatologu

Pitanja	Urbana sredina %	Ruralna sredina %	X ² P
Da li koristite pastu za zube sa fluorom?			
DA	69%	66.5%	0.304
NE	31%	33.5%	0.581
Da li smatrate da paste za zube na bazi fluora imaju ulogu u profilaksi karijesa?			
DA	73%	64%	3.563
NE	27%	36%	0.059
Da li Vaše dete koristi tablete na bazi fluora?			
DA	1.3%	4.8%	4.562
NE	98.7%	95.2%	0.033
Kada je neophodno odvesti dete prvi put kod stomatologa?			
U toku prve godine života	38.1%	28.7%	
U toku treće godine života	49.2%	58.7%	4.194
Ne znam	12.7%	12.6%	0.123
Da li je dete ikada bilo kod stomatologa?			
DA	96.6%	90.4%	4.034
NE	3.4%	9.6%	0.045
Koliko često vodite dete kod stomatologa?			
Kada dete boli zub	43.8%	41.1%	
Kada ima redovnu posetu stomatologu	35.4%	21.5%	11.800
Na tri meseca	16%	9.8%	0.019
Svakih šest meseci	3.5%	9.5%	
Veoma retko	1.3%	18.1%	
Da li smatrate da su redovne posete stomatologu bitne za oralno zdravlje deteta?			
DA	87%	76%	3.132
NE	13%	24%	0.044

nog detinjstva. [10] Roditelji su primarna društvena snaga koja utiče na razvoj dece u ranom detinjstvu, zbog čega je edukacija roditelja o oralnom zdravlju bitna u prevenciji oralnih oboljenja poput zubnog karijesa i ostalih oboljenja oralnih tkiva. [11]

Cilj sprovođenja edukacije o oralnom zdravlju je informisanje roditelja i dece o merama i metodama neophodnim u prevenciji oralnih bolesti i metodama lečenja. Veoma je važno edukovati roditelje o značaju oralne higijene, fluor profilaksi i redovnim stomatološkim posetama. Stomatolog u saradnji sa roditeljima i decom igra bitnu ulogu u očuvanju i poboljšanju oralnog zdravlja. [12] Ukoliko se program zdravstvene edukacije zasniva na jednokratnom vidu pružanja informacija o oralno zdravlju i opštem zdravlju uglavnom daje loše rezultate i kratkoročne efekte. Zdravstveni program treba da se zasniva na aktivnom i konstantnom procesu učenja i edukaciji, kako predškolske tako i školske dece, kao i njihovih roditelja i čitave zajednice. [13] Dye i saradnici su u svom istraživanju ukazali na direktnu vezu između navika majke i deteta kad je u pitanju način održavanja oralne higijene. [14] U našoj studiji 72% roditelja urbanih i 70.7% roditelja ruralnih sredina kontrolisalo je svoju decu u održavanju oralne higijene.

Kada je reč o redovnim posetama stomatologu, većina roditelja nije svesna uloge koju dečji stomatolog može imati u životu deteta, naročito u period ranog detinjstva i periodu mlečne denticije. [15] Prva poseta stomatologu je veoma važna u životu deteta. Američka akademija za dečju stomatologiju preporučuje da se prva poseta stomatologu sprovede oko šestog meseca života odnosno nakon nicanja prvih zuba, a najkasnije do prvog rođendana. [16] U okviru naše studije utvrđeno je da svega 38.1% roditelja urbanih i 28.7% roditelja ruralnih sredina poseduje informacije o značaju i vremenu prve posete stomatologu. Đorđević [15] je u okviru svog istraživanja ustanovila da je samo 31.1% roditelja iz urbanih i

15.2% roditelja iz ruralnih sredina znalo kada je potrebno odvesti dete prvi put kod stomatologa. Chhabra i saradnici [10] pokazali su da roditelji smatraju da su mlečni zubi prisutni u ustima kratko i da bivaju zamenjeni zubima stalne denticije pa iz tog razloga nije potrebno posebno voditi računa o istim. U našoj studiji, 75% roditelja iz urbanih i 71.3% roditelja iz ruralnih sredina veruje da su zubi mlečne denticije podjednako bitni kao i zubi stalne denticije. Alaa i saradnici [17] su u okviru svog istraživanja dokazali da većina anketiranih roditelja misli da bi prva poseta stomatologu trebala da se sprovede između 3 i 6 godine života.

Kada je reč o fluoru i fluor profilaksi, kao jednoj od bitnih stavki u preventivnoj stomatologiji, samo 1.3% dece iz urbanih i 4.8% dece iz ruralnih sredina koristilo je tablete na bazi fluora. Najnovnije smernice o upotrebi fluorida ne preporučuju sistematsko davanje fluorida celoj populaciji, već isključivo deci visokog rizika od nastanka karijesa. [18] Neophodno je informisati i edukovati roditelje o preparatima na bazi fluora i njihovom značaju, i insistirati na upotrebi fluor proizvoda samo nakon konsultacije sa stomatologom. Od svih preparata na bazi fluora, pasta za zube sa fluorom se najviše koristila i to u 69.1% kod porodica iz urbanih i 66.5% porodica iz ruralnih sredina. Rezultati naše studije bili su suprotni rezultatima studija Đorđević [15], Jain i saradnici [19], Suresh i saradnici [20], gde je nivo informisanosti o značaju i upotrebi preparata na fazi fluora bilo veoma loše.

Od ukupnog broja anketiranih roditelja, 87% roditelja iz urbanih i 76% roditelja ruralnih sredina smatra da su redovne posete stomatologu od velikog značaja. Iako su roditelji bili informisani o značaju redovnih poseta stomatologu, rezultati studije pokazuju da je glavni razlog odlaska kod stomatologa bol.

Svetska zdravstvena organizacija preporučuje prirodan vid ishrane deteta u vidu dojenja u toku prvih šest meseci života kako bi se omogućio i postigao optimalan razvoj, rast i opšte zdravlje deteta. [21] Dojenje kao jedan oblik ishrane deteta ima ulogu u prevenciji ortodontskih nepravilnosti u mlečnoj denticiji. [22]

Studija Faria i saradnici [23] sugerise da je niža prevalencija ortodontskih nepravilnosti kod dece mlađe od pet godina povezana sa dojenja u period od 9 do 12 meseca života. Za razliku od njih, Aznar i saradnici [22] i Sousa i saradnici [24] su dokazali da nije bilo značajne povezanosti između

dojenja i malokluzija. U našoj studiji 61% roditelja iz urbanih i 64.7% roditelja iz ruralnih sredina verovalo je da dojenje smanjuje rizik od nastanka ortodontskih anomalija. Što se tiče povezanosti zubnog karijesa i dojenja, 68.6% roditelja urbanih i 68.3% roditelja ruralnih sredina smatra da dojenje ne može biti uzrok nastanka zubnog karijesa u period mlečne denticije. Zato je veoma važno edukovati roditelje, naročito majke, o značaju i prednostima dojenja, koliko dugo je potrebno hraniti dete prirodnim putem odnosno dojiti i savetovati o izboru flašice za ishranu deteta.

Roditelji su bili prilično dobro informisani o namirnicama koje štete oralnom zdravlju, ali rezultati studije pokazuju da su štetne namirnice korišćene više puta na nedeljnom nivou. Roditelji poseduju određen nivo znanja o uticaju hrane na oralno zdravlje, ali nažalost svoje znanje i informisanost veoma retko primenjuju u životu i praksi.

Kada je reč o izvoru informacija o oralnom zdravlju, naša studija je pokazala da internet i ostali mediji imaju uticaj na ljude u njihovom svakodnevnom životu, i da je internet glavni izvor informacija o oralnom zdravlju kod 25.8% roditelja iz urbanih i 26.9% roditelja ruralnih sredina. Jain i saradnici su prikazali da su mediji i internet glavni izvor informacija o oralnom zdravlju kod većine anketiranih roditelja. [19] Rezultati naše studije pokazali su da je 70% roditelja urbanih i 64% roditelja ruralnih sredina navelo kao glavni izvor informacija o oralnom zdravlju svog stomatologa.

ZAKLJUČAK

Na osnovu svega navedenog možemo zaključiti da je stepen informisanosti roditelja urbanih i ruralnih sredina o oralnoj higijeni loša.

Informisanost roditelja o fluoridima, kao i o prvoj i redovnim posetama stomatologu je nezadovoljavajuća. Mali broj anketiranih roditelja zna kada je neophodno obaviti prvu posetu stomatologu.

Edukacija roditelja o oralnom zdravlju je veoma bitna. Takođe je važno edukovati roditelje o prevenciji zubnog karijesa, higijensko dijetetskim navikama, fluor profilaksi kao i o oralnoj higijeni. Potrebno je uključiti roditelje u edukativne radionice i programe i informisati ih o značaju redovnih stomatoloških pregleda.

LITERATURA

1. Petersen PE. Global policy for improvement of oral health in the 21st century - implications to oral health research of World Health Assembly 2007, World Health Organization. *Community Dent Oral Epidemiol.* 2009;37(1):1-8. DOI: 10.1111/j.1600-0528.2008.00448.x PMID:19046331
2. Janjanin M. Planned health education in the prevention of caries. *Stom Glas S* 2000; 47(Suppl 1): 25-7. (Serbian)
3. American Academy of Pediatric Dentistry. Guideline on infant oral health care. *Pediatr Dent.* 2012;34:132-136.
4. Blinkhorn AS, Gratrix D, Holloway PJ, Wainweight-Stringer YM, Ward SJ, Worthington HV. A cluster randomized, controlled trial of value of dental health educators in general dental practice. *Br Dent J.* 2003;195(7):395-400. DOI:10.1038/sj.bdj.4810566
5. Poutanen R, Lahti S, Tolvanen M, Hausen H. Parental influence on children's oral health-related behavior. *Acta Odontol Scand.* 2006;64:286-292. DOI:10.1080/00016350600714498
6. Vermaire JH, Hoogstraten J, van Loveren C, Poorterman JHG, van Exel NJA. Attitudes towards oral health among parents of 6-year-old children at risk of developing caries. *Community Dent Oral Epidemiol.* 2010;38:507-520. DOI:10.1111/j.1600-0528.2010.00558.x.
7. Al-Zahrani AM, Al-Mushayt AS, Otaibi MF, Wyne AH. Knowledge and attitude of Saudi mothers towards their preschool children's oral health. *Pak J Med Sci.* 2014;30(4):720-724. doi:http://dx.doi.org/10.12669/pjms.304.5069

8. Ramos-Gomez F, Crystal YO, Ng MW, Tinanoff N, Featherstone JD. Caries risk assessment, prevention, and management in pediatric dental care. *Gen Dent.* 2010;58(6):505-517. PMID: 21062720
9. ElKarmi R, Shore E, O'Connell A. Knowledge and behaviour of parents in relation to the oral and dental health of children aged 4-6 years. *Eur Arch Paediatr Dent.* 2015;16:199-204.
10. Chhabra N, Chhabra A. Parental knowledge, attitudes and cultural beliefs regarding oral health and dental care of preschool children in an Indian population: a quantitative study. *Eur Arch Paediatr Dent.* 2012 Apr;13(2):76-82. PMID:22449806
11. Hooley M, Skouteris H, Boganina C, Satur J, Kilpatrick N. Parental influence and the development of dental caries in children aged 0-6 years: A systematic review of the literature. *J of Dent.* 2012 Nov;40(11):873-885. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jdent.2012.07.013>
12. Abiola Adeniyi A, Eyitope Ogunbodede O, Sonny Jeboda O, Morenike Folayan O. Do maternal factors influence the dental health status of Nigerian pre-school children? *Int J of Paediatr Dent.* 2009;19:448-454. DOI: 10.1111/j.1365-263X.2009.01019.x.
13. Igić M, Apostolović M, Kostadinović L, Tričković-Janjić O, Šurdilović D. The importance of health education in prevention of oral health in children. *Med Pregl.* 2008; LXI (1-2):65-70. Serbian. DOI:10.2298/MPNS08020651
14. Dye BA, Vargas CM, Lee JJ, Magder L, Tinanoff N. Assessing the relationship between children's oral health status and that of their mothers. *J Amer Dent Assoc.* 2011;142(2):173-183. <https://doi.org/10.14219/jada.archive.2011.0061>
15. Djordjevic A. Parent's Knowledge about the Effects of Oral Hygiene, Proper Nutrition and Fluoride Prophylaxis on Oral Health in Early Childhood. *Balk J Dent Med.* 2018;2-31. Doi: 10.2478/bjdm-2018-0005
16. American Academy on Pediatric Dentistry Council on Clinical Affairs. Policy on the dental home. *Pediatr Dent.* 2014;36:33-34
17. Hussein AS, Abu-Hassan MI, Schroth RJ, Ghanim AM. Parent's perception on the importance of their children's first dental visit (A cross-sectional Pilot Study in Malaysia). *J Oral Resear.* 2013;1:17-25. DOI: 10.12816/0012189
18. Ivanovic M, Carevic M, Markovic D, Vulicevic Z, Stevanovic R, Petrovic V, et al. *Protocols in dentistry.* Belgrade: School of Dentistry. 2009. Serbian.
19. Jain R, Oswal CK, Chitguppi R. Knowledge, attitude and practices of mothers toward their children's oral health: A questionnaire survey among subpopulation in Mumbai (India). *J Dent Resear Sci Develop.* 2014;1:40-45. DOI: 10.4103/2348-3407.135073
20. Suresh BS, Ravishankar TL, Chaitra TR, Mohapatra AK, Gupta V. Mother's knowledge about pre-school child's oral health. *J Indian Soc Pedod Prev Dent.* 2010;28(4):282-287. DOI: 10.4103/0970-4388.76159
21. World Health Organization. Exclusive Breastfeeding for Six Months Best for Babies Everywhere. January 2011. Available from: http://www.who.int/mediacentre/news/statements/2011/breastfeeding_20110115/en/
22. Aznar T, Galan AF, Marní I, Domínguez A. Dental arch diameters and relationships to oral habits. *Angle Orthodont.* 2006;76:441-445. DOI:10.1043/0003-3219(2006)076[0441:DADART]2.0.CO;2 PMID:16637724
23. Correa-Faria P, Guimaraes de Abreu MH, Jordao LMR, Freire MCM. Association of breastfeeding and malocclusion in 5-year-old children: Multilevel approach. *Int J Paediatr Dent.* 2018;28:602-607. DOI: 10.1111/ipd.12417
24. De Sousa RV, Ribeiro GLA, Firmino RT, Martins CC, Granville-Garcia AF, Paiva SM. Prevalence and associated factors for the development of anterior open bite and posterior crossbite in the primary dentition. *Braz Dent J.* 2014;25(4):336-342. <http://dx.doi.org/10.1590/0103-6440201300003> PMID: 25250499